

СОЦІАЛЬНЕ ІННОВУВАННЯ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ РЕЗУЛЬТАТИВНОГО ЗДІЙСНЕННЯ

П. І. Коренюк

Дніпровський державний технічний університет

вул. Дніпробудівська, 2, м. Кам'янське, 51918, Україна. E-mail: korenyukp@gmail.com

О. В. Більська

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

просп. Гагаріна, 72, м. Дніпро, 49000, Україна. E-mail: lexisol@yandex.ua

Узагальнено наукові підходи до визначення сутності інновацій та інновування шляхом критичного осмислення наявних тлумачень з урахуванням еволюції і розбіжностей їх сприйняття, наданоавторськевизначення. Обґрунтовано зміст поняття «соціальний» як унормованої нерівності у суспільстві до меж, які визначають мотиваційні аспекти праці. Сформовано теоретико-методологічні положення концептуального рівня щодо понятійно-категоріальних особливостей «соціального інновування» як складного процесу в контексті отримання проміжного результату, яким виступає «соціальна інновація», і досягнення позитивних соціальних зрушень. Керуючись нагальними вимогами посилення соціальної компоненти в забезпеченні суспільної динаміки, в межах даної статті нами було поставлено за мету визначитися з сутністю соціального інновування, обґрунтувати кінцевий результат цього процесу та розкрити джерельну базу його безперервного здійснення, а також виокремити суб'єктно-об'єктні взаємовідносини, за рахунок яких можливо започаткувати системні зміни і звзвити рамки асоціальної практики програмування соціально-економічного розвитку на національних теренах. Визначено фази безперервно повторюваного інноваційного процесу соціального спрямування і їх інструментально-креативне наповнення, механізм селекції і фільтрації проектів соціальних інновацій, стратегію інтеграції різномістовних інформаційних конструктів соціальних інновацій.

Ключові слова: інновування, сутність, соціальний, концепт, здійснення, фази, удосконалення, стратегія.

СОЦИАЛЬНОЕ ИННОВИРОВАНИЕ: СУЩНОСТЬ, ПРОБЛЕМЫ, ПУТИ РЕЗУЛЬТАТИВНОГО ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ

П. И. Коренюк

Днепропетровский государственный технический университет

ул. Днепропетровская, 2, г. Камьянское, 51918, Украина. E-mail: korenyukp@gmail.com

О. В. Бильская

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

просп. Гагарина, 72, г. Днепр, 49000, Украина. E-mail: lexisol@yandex.ru

Обобщены научные подходы к определению сущности инноваций и инновирования путем критического осмысления имеющихся толкований с учетом эволюции и разногласий их восприятия и предоставлено авторскоеопределение. Обосновано содержание понятия «социальный» как унормированного неравенства в обществе до пределов, которые определяют мотивационные аспекты труда. Сформированы теоретико-методологические положения концептуального уровня относительно понятийно-категориальных особенностей «социального инновирования» как сложного процесса в контексте получения промежуточного результата, которым выступает «социальная инновация», и достижения позитивных социальных сдвигов. Руководствуясь насущными требованиями усиления социальной компоненты в обеспечении общественной динамики, в рамках данной статьи нами была поставлена цель определиться с сущностью социального инновирования, обосновать конечный результат этого процесса и раскрыть ключевую базу его непрерывного осуществления, а также выделить субъектно-объектные взаимоотношения за счет которых возможно провести системные изменения и сузить рамки асоциальной практики программирования социально-экономического развития на национальных территориях. Определены фазы непрерывно повторяющегося инновационного процесса социальной направленности и их инструментально-креативное наполнение, механизм селекции и фильтрации проектов социальных инноваций, стратегию интеграции разносмысловых информационных конструктов социальных инноваций.

Ключевые слова: инновирование, сущность, социальный, концепт, осуществление, фазы, усовершенствования, стратегия.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. В останнє десятиріччя ХХ ст. і в значній мірі з переходом у ХХІ ст. в індустріально розвинених країнах практично всі сфери життєдіяльності людини поступово охоплювалися інновуванням. Але з часом ставало все більш зрозумілим, що виключно його техніко-технологічне спрямування є недостатнім для подолання викликів сучасного суспільства. Для становлення інституту соціальної держави, яка розбудовується на теренах України і її

ефективного функціонування, потрібне принципово нове наповнення процесів інновування, спроможне творити зміни не тільки в економічній сфері, а й в соціальній і сприяти тим самим формуванню цивілізаційної якості життя, гідного людини. Воно ідентифікується з соціальними аспектами розвитку.

Треба підкреслити, що питання соціального інновування в зв'язку з переорієнтацією вітчизняної економіки на інноваційний шлях розвитку стали однією з головних тем проблемно-

орієнтованих досліджень. Але в цілому процеси соціального інновування, як основне наповнення інноваційної моделі забезпечення суспільного поступу, не є новими категоріями для науки.

Теоретичні основи інновування в соціальній сфері запропоновані на початку ХХ ст. всесвітньо відомим соціологом П. Сорокіним [1]. Природно, що його напрацювання були доповнені і розвинені вченими економічно розвинених країн в контексті конституційного проголошення ними соціальних держав після Другої світової війни.

На пострадянському просторі розбудова концепції соціальної держави здійснюється дещо за протилежним відносно західних країн інверсійним принципом з певним відкочуванням від масштабної соціалізації за рахунок державного фінансування. В контексті подібної специфіки в середовищі вітчизняних науковців теж почав виокремлюватися шерг представників, які започаткували дослідження з соціального інновування, як то Л. Антонюк, А. Поручник, В. Савчук [2], Л. Бойко-Бойчук [3], Е. Кучко [4], Н. Летуновська [5], І. Мейжис [6], О. Сандига [7], Л. Федулова [8] та ін.

Однак за всієї значущості розробок щодо соціального інновування, запропонованих вищезазначеними авторами, та оцінки їх потенційної спрямованості на активізацію дій з забезпечення соціальної динаміки, потрібно констатувати звужене відтворення змісту цієї категорії та зосередженні уваги на окремих інструментах впливу на суспільний поступ без розкриття механізмів генерації інноваційного потенціалу, а також певної віддаленості від врахування особливостей досягнення соціальності в системі ринкового господарювання. Більш того, в тлумаченнях сутності соціального інновування і його суб'єктно-об'єктного наповнення виявлено ряд принципових неточностей, а подекуди і помилкових підходів, не усунувши які, важко розраховувати не тільки на теоретичний прорив, а й на ефективне практичне здійснення на національних теренах.

Керуючись нагальними вимогами посилення соціальної компоненти в забезпеченні суспільної динаміки, в межах даної статті нами було поставлено за мету визначитися з сутністю соціального інновування, обґрунтувати кінцевий результат цього процесу та розкрити джерельну базу його безперервного здійснення, а також виокремити суб'єктно-об'єктні взаємовідносини, за врахування яких можливо започаткувати системні зміни і звзвити рамки асоціальної практики програмування соціально-економічного розвитку на національних теренах.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ.

Наукове та й практичне використання терміну «інновування» відносять до початку ХХІ ст. у зв'язку зі зростаючою необхідністю переведення економіки від сировинного до інноваційного типу розвитку. Оскільки послаблення сировинного характеру експорту і зниження матеріаломісткості продукції в найбільшій мірі зачіпало питання розвитку таких країн як Росія і Україна, саме для них є характерною лексикографічна фіксація слова інновування. При цьому в російських виданнях [9;

10] автори не наводять тлумачення сутності терміну «інновування». Такий же підхід виокремився і в українських фахових виданнях. Так, О. Лозовицький констатує, що «сьогодні реальний стан системи управління не відповідає вимогам універсальної технології інновування управлінської ситуації» [11, с. 5]. Приблизно у такому ж ракурсі В. Гошовська й Л. Пашко акцентують увагу на тому, що «на сучасному етапі професійної діяльності у сфері державного управління магістри державного управління зобов'язані володіти: теорією та методикою науки... інновування як об'єкта, так і суб'єкта управління» [12, с. 19]. Проте при викладенні теорії, методики та технології інновування сутність останнього не розкривається і не зовсім зрозумілими постають нагальні вимоги.

Більш того, з точки зору категорій інноваційного аспекту розвитку викликає масу питань прирівнювання досить близьких у змістовному відношенні понять, а саме «інновування» та «інновація». Мова йде про їх ідентифікацію з таким поняттям як процес. Так, Д. О. Крикуненко кваліфікує інновації як «впровадження нової техніки, технологій, організації виробництва і т. ін.» [13]. Н. Т. Тверезовська і Н. Г. Шарата надають їм якості «процесу створення, поширення й використання засобів (нововведень) для розв'язання... проблем» [14]. А вчені О. І. Дідченко і О. Ю. Бибочкіна пропонують розуміти під інноваціями «зміни у всіх сферах життєдіяльності» [15].

Беззаперечно, іменники *інновація* та *інновування* мають спільне походження. Але семантика кожного з них має свої особливості, зумовлені належністю цих слів до відмінних словотвірних моделей, семантичними відмінностями словотвірних афіксів, морфологічними відмінностями цих слів та специфікою різних контекстуальних оточень, у яких вони можуть використовуватися. Між тим утворення іменників шляхом приєднання до основи суфікса (-*ання*)- це продуктивна словотвірна модель, яка використовується в сучасній українській мові при творенні субстантивів із значенням процесуальності, на противагу суфіксові (-*ція*), що може вказувати, як правило, на статичну ознаку.

Неадекватне, а то і непрофесійне сприйняття категорій *інновація* та *інновування* не тільки гальмує, а й підтримує пасивність та непослідовність органів влади та управління в переході на інноваційний шлях розвитку, що стає перешкодою в реалізації стратегічного курсу держави на результативну соціалізацію економіки.

Прагнення пізнати сутність поняття «інновація» демонструють ті автори, які переносять акценти на нього як складне словотворення. Справа в тому, що слово *інновація* потрапило в сучасну українську мову під впливом англійського «*innovation*», набувши морфологічного ознак латинського прототипу цього слова *innovatio*, що виник шляхом додавання префікса *in-* і суфікса *-tio* до основи латинського прикметника *novus* «новий». Керуючись етимологією терміна «*in*», як змін

«зсередини» [16], інновацію можна кваліфікувати результатом удосконалення будь-якого існуючого об'єкта. Інновація постає не щойно створеною новацією, а якісно перетвореним, відомим раніше зразком. Саме на цьому аспекті акцентував увагу Й. Шумпетер при визначенні сутності інновацій, наголошуючи на тому, що вони являють собою «нову якість або властивість засобів виробництва, які можна отримати шляхом удосконалення існуючого устаткування» [17, с. 282].

Тоді виникає питання про зв'язок категорій *інновація* та *інновування*. За простою логікою, якщо *інновація* є статичним тобто результативним явищем, а *інновування* процесуально дією, то в першому наближенні інновація постає результатом процесу інновування.

Але абсолютизувати *інновацію* як продукт в позитивах однозначності неможливо із-за того, що результат інновування може бути пов'язаним з невдалими управлінськими рішеннями та неадекватною реакцією на суспільні зміни.

Відтворюючи ці можливі інсинуації, Ю. Яковець виділив серед них псевдоінновації та антиінновації і відніс до перших ті, що пов'язані з хибними шляхами людської винахідливості, а до других – ті, що мають реакційний характер і обумовлюють зворотний рух у тій чи іншій сфері національної економіки [18, с. 9–19]. А. Никифоров та І. Прядко подібну потенційно можливу колізію з результатом інновування описали характеристикою «псевдоінновація», яка сформована «на оманливих шляхах людського винахідництва й підприємництва...» [19, с. 67; 20, с. 81]. Отже, очевидним є факт того, що результатом інновування виступає не інновація, і не її впровадження, а досягнення бажаних змін.

Відповідно до зазначеного, на наш погляд, інновацію слід тлумачити як удосконалений діючий або використовуваний в минулому, але актуалізований в сучасний період об'єкт (засіб, інститут) прямої або опосередкованої ним зміни у соціумі з метою активізації людської діяльності по задоволенню потреб. Щодо інновування, то воно являє собою цілеспрямований складний процес по відбору зразка, проектуванню на його основі удосконалення, формування інновації і її впровадження з отриманням ефективного суспільного результату.

На тлі визначеності сутності інновацій та інновування стає методологічно можливим сформулювати поняття «соціальна інновація» та «соціальне інновування», сконцентрувавши увагу на сполученні з ними слова «соціальний».

Щодо слова «соціальний», то розробка його змісту на засадах першості належить, на наш погляд, класикам політичної економії К. Марксу та Ф. Енгельсу. У зверненні до їх теоретичної спадщини не існує будь-якого політичного підтексту, а лише врахування нагадування відомих вчених М. Хардта і А. Негрі, які констатували, що «... неможливо позбавитися відчуття, ніби вони до нас уже побували там, куди ми лише добралися» [21, с. 180].

Для розуміння різноаспектного тлумачення змісту і природи соціального у спадщині К. Маркса і Ф. Енгельса слід, на наш погляд, скористатися методологічним підґрунтям, закладеним у вживанні ними таких понять як «суспільний» (*gesellschaftlich*) і «соціальний» (*sociales*). Якщо першому надавалася перевага при розгляді проблем суспільства загалом, то другому – виключно у випадку відображення відносин економічних суб'єктів між собою, щодо власного становища, розподілу створеного продукту, умов життєдіяльності тощо. Проте використання цих двох понять для розуміння однієї і тієї ж категорії не подається К. Марксом і Ф. Енгельсом окремо, а у зв'язку з вирішенням відповідних проблем економіки. До того ж не існує єдиного їхнього дослідження, у якому б наводилося розуміння та вирішення соціальних питань в кожен історичний період.

Природно, що з розгортанням демократизації суспільного життя та відцентрових процесів, наслідком чого стало проголошення незалежності радянськими республіками наприкінці 90-х років ХХ ст., актуалізувалося питання сутності «соціального». Проте нормативізація терміна «соціальний» значно не змінилася.

На наш погляд, найбільш зрозумілим і прийнятним для реалій розбудови соціалізованого суспільства є результати дослідження швейцарського економіста Г. Бортіса. Визначаючи суть соціального, він виокремив суспільні страхи по вертикалі і по горизонталі. При диференціації населення по вертикалі соціальне ідентифікується «... як взаємозв'язок між нерівними, недосконалими і тому взаємозалежними індивідуумами, які потрібні один одному для того, щоб бути в змозі досягти спільних цілей, включаючи суспільство загалом», а при диференціації по горизонталі – як «... взаємозв'язки та взаємодія між формально рівними, автономними та самодостатніми індивідуумами та колективами» [22, с. 59].

Як наукова категорія «соціальні інновації» мають відображати відносини між суб'єктами економіки стосовно вдосконалення інститутів і інституцій регулювання соціальної динаміки і їх впровадження в різні сфери національної економіки, які потенційно спроможні змінити соціальність, тобто гетерогенні відносини у суспільстві, відповідно до цивілізаційних стандартів. На нашу думку, адекватно часу було б доцільно ідентифікувати соціальні інновації на макrorівні з рішеннями, здатними змінити безпосередньо чи опосередковано вибірково зафіксовані інститути в різних секторах національної економіки країни на відповідному етапі соціалізаційних перетворень з обов'язковою позитивізацією добробутних позицій індивідів або домогосподарств.

У поданій інтерпретації соціальні інновації постають як рішення, потенційно спрямоване на ліквідацію інституційних розривів у сфері соціалізації. Подібний більш поширений і конкретизований концепт соціальних інновацій

до український реалій вимагає відповідної трансформації політичної, економічної та соціальної систем будь-якої країни і об'єктивно зумовлює необхідність формування сучасної моделі управління суспільним розвитком, адекватної логіці реальних суспільних трансформацій без втрати позитивних здобутків минулого.

З визначеністю сутності соціальних інновацій постає потреба апелювання до змісту національної політики забезпечення соціальності у розвитку та виявлення деструкцій у механізмі її формування й реалізації. Безумовно, соціальна політика – це не просте програмування соціальних дій, оскільки вона охоплює не тільки соціальну інфраструктуру, а й економічну складову життєзабезпечення. Водночас не слід виключати методологічні можливості врахування факту сповідування в соціальній політиці системи пріоритетів, за якими вона різниться набором заходів і інструментів відповідно до етапу цивілізаційного поступу.

Надалі більш ґрунтовно розглянемо конструкт соціальних інновацій. Як відомо суб'єктом розвитку є індивіди та соціальні спільноти. При цьому вони є і об'єктами розвитку. Поєднання в одній особі суб'єкта і об'єкта в кожний конкретний проміжок часу дозволяє суб'єкту поширювати межі свого функціонування і, ставши об'єктом змін, отримати можливість свідомо застосовувати більш результативні організаційні засоби соціалізації інноваційного характеру. Проте фіксуємо наявність невідповідності усталених теоретичних конструкцій соціального характеру змінам реальності. Перш за все, той природний процес, в якому функціонує суб'єкт, з часом наповнюється певними труднощами і протиріччями, які стають обтяжливими для нього й інших суб'єктів. На протидію їм суб'єкт займає особливу позицію і прагне здійснити надбудову над ним, тобто сконструювати над природним процесом штучний, спрямований на більш плідні організуючі основи основних соціальних відносин. У найпростішому відтворенні висловленого людська діяльність спрямована на процеси об'єднання й роз'єднання рушійних сил, задіяння потенцій яких у соціально-економічні процеси має альтернативи. З цього випливає, що соціальна інновація не може формуватися апріорно, оскільки значною мірою залежить від випадковостей і підпадає під вплив непередбачуваних обставин. Якщо бути до кінця коректним, то суб'єкт вторгнення в неприйнятну часу реальність своїми діями має зберегти асиметричний баланс частин, тим самим створити простір для нарощування продуктивних здатностей складових та зміцнення не тільки соціального цілого, а й системи їх взаємодії з іншими компонентами економічної системи.

Соціальні інновації як ядро інноваційної економіки утверджуються на національних теренах в перехідний період відповідно до того, що суб'єктом соціальних змін у процесі їх альтернативного конструювання приймається за матеріальну мету. Є всі підстави вважати, що соціальні інновації передують техніко-технологічним нововведенням. У цьому ракурсі

соціальні інновації слід розглядати як драйвер нового формату інноваційної економіки і перспективною науковою течією, здатною змінити канонічні уявлення про інноваційні процеси в трансформаційній економіці.

Ці положення щодо формування конструкту соціальних інновацій набувають особливої ваги під час здійснення соціального інновування, яке як інноваційний процес являє собою складний комплекс робіт, що включає визначення об'єкта удосконалення, здійснення аналітичних процедур, соціальне наповнення інновації, впровадження соціальної інновації, контроль за її впливом на соціальні зміни. Соціальне інновування є сукупністю практичних дій держави, юридичних осіб і громадян щодо реалізації соціальних інновацій і отримання соціальних змін, результативність яких залежить від об'єктивного визначення сфер економіки, які потребують соціалізації в даний момент часу, і оконтурення відповідних їм соціальних удосконалень. У відповідності з цим соціальне інновування можливе виключно у певному соціальному просторі та в рамкових межах підтримки конкретної соціальної групи, яка усвідомлює необхідність удосконалення того чи іншого соціального інституту, готова забезпечити сприйняття його нового конструкту іншими соціальними прошарками та генерувати нові похідні форми більш адекватні часу і імперативам соціалізації.

З позицій соціального інновування національна економіка являє собою певним чином організовану спільноту суб'єктів і об'єктів, об'єднаних сукупністю зв'язків і відносин. Суб'єктом інновування є людина. Соціальним суб'єктом, відповідно, може визнаватися окрема особа, соціальна група, чи будь-яка інша спільнота, яка виявляє активність у соціальному інновуванні. Справа в тому, що як в окремих індивідів, так і їх спільнот складаються свої специфічні уявлення про суспільні деструкції і закономірно про дії щодо їх усунення через соціальні зміни. Суб'єктність є інтегральною оцінкою можливостей індивіда або будь-якої спільноти самостійно діяти у сфері соціального прогресування. При цьому потрібно врахувати й те, що суб'єктність має рацію лише у випадку, коли соціальне інновування зачіпає інтереси інших людей. До того ж має існувати безліч варіантів соціальних інновацій, із яких суб'єкт має обирати найбільш прийнятний за наслідками. Від того, до якого суб'єкта прив'язане соціальне інновування, залежить його масштабність, а також міра персоніфікації. За звичайною логікою соціальне інновування передбачає не лише наявність суб'єкта, а й об'єкта, у взаємодії з яким реалізуються новаційні рішення. Оскільки об'єктом інновування із соціальним підтекстом є людина, то зміни її соціального стану проходять безпосередньо або через стосунки, цінності, інститути, інституції. Звідси беруть початок зміни, на яких базується діяльнісне соціальне інновування, спрямоване на певні об'єкти. Спочатку суб'єкт проводить дії над об'єктом, після чого всі процеси відбуваються в середовищі цього об'єкта.

Соціальне іннування як суспільний процес вимагає певної організації виробництва, розподілу, обміну і споживання. Сутність розподільчих відносин полягає в забезпеченні об'єктам соціального іннування відповідних добробутних позицій; відносин обміну – в підтриманні соціальної рівноваги, а відносин споживання – у життєзабезпеченні. Тому в цьому контексті соціальне іннування розгортається в площині таких об'єктів, як продуктивні сили, виробничі відносини і господарський механізм. Продуктивні сили є матеріально-речовою основою економіки. Вони, власне, охоплюють усі ресурси, які використовуються в господарській діяльності. За загальноприйнятою методологією ресурси поділяються на матеріальні і людські. Основним елементом продуктивних сил, безумовно є люди, які активно взаємодіють із природою і перетворюють її. Є сенс розглядати соціальні інновації за цим об'єктом у контексті нових способів формування і підтримки людського потенціалу, стану і умов використання засобів праці. Потенціал продуктивних сил набуватиме позитивних змін при іннуванні системи організації науки й упровадженні наукових результатів у сфері підвищення продуктивності праці, більш раціональному використанні природних ресурсів без забруднення довкілля і удосконаленні інформаційного забезпечення управління. Як би там не було, але продуктивні сили однією стороною обернені до природи, а іншою – до економічних відносин, суть яких відображається в процесі матеріального виробництва шляхом використання виробничих ресурсів, зміни оцінки внеску у результати виробництва, удосконалення функціонування банків, ринків, надання державою суспільних послуг. Виробничі відносини, як форма розвитку продуктивних сил, потребують іннування.

У рамках запропонованого конструкту системи інституцій і інститутів, які мають підпадати під соціальне іннування, розгортаються і реалізуються процеси і відносини із забезпеченням логічного зв'язку між виробництвом, розподілом, обміном і споживанням. Соціальне іннування економічних відносин полягає в забезпеченні прогресування тих із них, які сприяють проникненню соціальних мотивів у всі сфери суспільного життя. Під соціальним іннуванням продуктивних сил ми розуміємо процеси надання їм якостей відповідності імперативам людино-центричного розвитку. Щодо господарського механізму, то соціальні інновації наповнюють його елементами, що дають можливість забезпечити цивілізаційний статус людини й узгодити її індивідуальні інтереси з інтересами колективу, у якому вона здійснює трудову діяльність, групи людей певної території, на якій вона мешкає, і суспільства в цілому. Особливу вагу з погляду організаційного аспекту соціального іннування несе структурна збалансованість конструкту можливих для впровадження соціальних інновацій. Ідеться про простір та дії для прогресуючого

нарощування різнопланових характеристик. Конче значущим є розуміння системного поєднання складових продуктивних сил, виробничих відносин і господарського механізму для врахування можливих впливів під час впровадження соціальних інновацій у значні частини або навіть один елемент блоків. У цьому сенсі досить важливим щодо формування результатів соціального іннування є управління, оскільки саме воно на підставі достовірної інформації віднаходить у різноманітті об'єктів соціального впливу такі з них, які спроможні максимально змінити соціум. Якщо погодитися з таким розумінням управління процесами соціального іннування, то стає очевидною проблема фіксації його наслідків.

Інновації соціального характеру як свідомо організовані удосконалені нововведення для забезпечення відповідних змін щодо посилення соціальної мобільності в країні загалом потребують централізованого ініціювання для створення мотиваційного поля і контролю змін у бажаному напрямі.

Оскільки соціальне іннування пов'язане з формуванням конструкту відповідних інновацій та їх впровадженням у соціальну практику, воно є процесом і має бути керованим. Але для здійснення реальної практичної діяльності щодо управління соціальним іннуванням такого загального висновку недостатньо.

Спробуємо розглянути проблему управління соціальним іннуванням більш ґрунтовно. Потреба в соціальних перетвореннях впливає як на соціальні інститути, викликаючи необхідність їх відповідних змін, так і на соціальні інституції, вимагаючи від них більш високої активності в соціальній стандартизації життя населення за зразками високорозвинених країн. За такого сприйняття соціального іннування вважається обов'язковим, щоб будь-яка зміна соціальних інститутів віднайшла адекватне відтворення в соціальних інституціях. Співвідношення інститутів і інституцій, а отже, об'єкта і суб'єкта управління слід розуміти не як повну ідентичність, а як досягнення і збереження об'єктивно необхідної пропорційності.

Викладений інноваційний спосіб мислення для його втілення в соціальну практику вимагає специфічного підходу до організації соціального іннування. Постановка проблеми в подібному організаційному ракурсі пов'язана з внесенням у процес соціального іннування елементів стабільності й істотного перетворення тим самим цілей, функцій і характеру його регулювання. На відміну від соціальних змін, які виникають спонтанно, кероване соціальне іннування передбачає впровадження механізму їх ініціювання і контролю за впровадженням і результативністю.

На наш погляд, соціальне іннування як безперервний повторюваний процес у найбільш простому, але об'єктивному відтворенні формується з трьох фаз. У житті ми маємо справу не стільки з реальними соціальними об'єктами й інститутами, скільки з інформацією про них. Тому

в першій фазі, яку можна назвати аналітичною, за визначенням А. Маршалла: «... предметом вивчення є факти, які можна спостерігати, і величини, які можна виміряти й зафіксувати» [23, с. 83].

У контексті цих вимог формується блок кількісних і якісних характеристик, оптимізується їх набір, визначаються їх зміни і деструктиви в них. У цій фазі виявляються соціальні інститути, які потребують змін. При цьому обов'язково враховується той факт, що будь-яка зміна протиставляє діючі соціальні інститути модернізованам. Проведені дослідження свідчать про необхідність у цій фазі ще однієї дії. Мова йде про оцінку результативності соціального інновавання. Момент оцінювання фіксує процес порівняння з параметрами, закладеними в проект.

Друга фаза пов'язана з формуванням конструкту соціальних інновацій з урахуванням аномальних соціальних відхилень від впровадження соціальних інновацій в минулому циклі соціального інновавання. На підтвердження цієї вимоги можна навести вислів професора Массачусетського технологічного інституту Джея Форрестера, за яким «динаміка визначається не лише станом системи в деякий момент часу ... але і особливостями розвитку системи на попередніх етапах» [24, с. 19].

До того ж ця фаза є вихідним пунктом як для моделювання соціальних інновацій, так і їх впровадження і поширення тобто дифузії. Безперечно, на цьому креативному етапі потенційно може бути запропоновано безліч удосконалень діючих інститутів, а отже, сформовано пучок соціальних інновацій. Проте їх масовість свідчить лише про усвідомлення потреби суспільства в соціальних змінах і не більше. Переведення усвідомлення в розряд проекту потребує такої дії, як селекція або фільтрація. Справа в тому, що при інноваванні виникають різні за спрямованістю, природою, характером, величиною та мірою соціальності ефекти в різних сферах соціалізації економіки, й інколи зовсім не ті, які приймалися за базові.

Сама логіка процесу соціального інновавання така, що тільки з позицій нового, більш досконалого, можна в міру досягнутого змінити соціальну архітектуру суспільства. З цього приводу відомий філософ М. Бердяєв наголошував, що «основна помилка полягає в поясненні творчої новизни з минулого, в той час як вона пояснювана лише з майбутнього» [25, с. 504]. Відповідно до цієї вимоги постає питання щодо якості новизни, закладеної в соціальну інновацію, що викликає подвійність соціального прогресування по вісі «минуле – майбутнє». Мова йде про механізм посилення результативності соціального інновавання і відтворення довготривалої і поточної спрямованості.

Цілком очевидним є те, що будь-яка соціальна інновація є інформаційним конструктом. Ми маємо на увазі соціальні стандарти, норми споживання, норми забезпечення тощо. Залежно від того, на якій інформаційній базі створюється соціальна

інновація і яка інновація приймається до впровадження, не тільки формується стратегія цивілізаційного поступу, а й забезпечується швидкість соціальної еволюції на національних теренах. Саме інструментарій конституціонування соціальних аспектів суспільної динаміки забезпечує якість і повноту контурів соціального інновавання.

Сьогодні в практиці задіяння потенціалу соціального інновавання всі процеси у відповідних фазах проходять в рамках так би мовити контуру «I», який відтворює стратегічну модель «інновавання із запізненням», тобто «від минулого».

Параметри соціальної інновації удосконалюються відносно діючих шляхом їх нарощування або зменшення незалежно від ступеня їх відповідності нормам життя гідного людини. Це, так би мовити, «наздоганяльний» тип запровадження соціальних інновацій, не спроможний забезпечити досягнення цивілізаційних стандартів життя в найближчій перспективі.

За визначенням Тейяра де Шардена, наближення в соціальному інноваванні до вимог забезпечення соціальності передбачає «здатність бачити не лише в просторі, не лише в часі, а й у протяжності» [26, с. 226]. Є всі підстави до переходу при здійсненні соціального інновавання на стратегію за іншим контуром «II», тобто «з забезпеченням випередження» або «від майбутнього».

Мова йде про прийняття за віху, до якої прагнуть, певного ідеального розрахункового значення соціального параметру або здобутків розвинених країн. Природно, що моделювання соціальних інновацій за зразками розвинених країн певною мірою є досить дискусійним процесом. По-перше, вони не мають універсального характеру, а по-друге, в найближчій перспективі вони недосяжні для нашої країни. Досить прагматичним у цьому контексті є застереження М. Бердяєва, за яким «в нашому часі всі соціальні досягнення відносні і можуть означати удосконалення, але не досягнення досконалості» [27, с. 337]. Тим не менше, навіть ставлячи під сумнів можливості залучення недосяжних західних здобутків соціального характеру для розгортання довгострокової стратегії соціального інновавання, вони можуть слугувати орієнтиром для започаткування руху за зміну добробуту на краще. Акцентування на інструментальних потенціях залучення так би мовити соціального ідеалу характерне і для канадського вченого Ганса Сел'є, на думку якого: «ідеали створюються не для того, щоб їх досягати, а для того, щоби вказувати шлях» [28].

На наш погляд, зорієнтованість у регуляторній політиці щодо соціального інновавання на досягнутих результатах позбавляє державу обґрунтованої на тривалий термін карти соціального прогресування. Немає сумнівів у тому, що протилежний підхід із залученням для формування конструкту соціальних інновацій поточних здобутків високорозвинених країн формує колію національного соціального руху.

Проте не можна не помічати того, що потрібно постійно не тільки унормувати, а й упорядковувати рух до стандартів життя гідних людини.

У найбільш узагальненій інтерпретації подана вимога може бути реалізованою в регуляторній практиці соціального інновування шляхом поєднання контурів «I» і «II» в інтегрованому контурі (III) як двох стратегії різномістовного формування конструкту соціальних інновацій.

Було б поспішним, якби ми запропонували інтеграцію контурів конструювання соціальних інновацій як уже сформовану, відносно цілісну концепцію. Усе це вимагає нового соціального мислення, але і в такому несформованому стані простежуються підвалини методологічної платформи забезпечення керованого соціального інновування.

Впровадження соціальної інновації не означає її негайний успіх. Тому третя фаза передбачає супроводження цього процесу через моніторинг (аудит) і визначення збігання реального впливу на соціальні зміни з проектним. Мова йде про безупинне спостереження, тобто постійний збір і аналіз інформації про вплив впровадженої соціальної інновації протягом усього періоду її дії на підвищення активності найманих працівників і соціальної відповідальності представників бізнесових структур у різнобічному спектрі питань і зміни у зв'язку з цим добробуту працюючого населення, а також посилення позицій держави в підтриманні представників прошарку, який неспроможний до самозабезпечення. Власне у цій фазі проходить діагностика перетворення можливостей, привнесених соціальною інновацією, в дійсність, тобто констатація або спростування факту переходу економічної системи до іншого параметричного стану. У разі підтвердження позитивних змін впроваджена соціальна інновація доопрацьовується в деталях, а в іншому випадку підпадає під більш радикальні удосконалення.

Однак у національному просторі проблема полягає не в змістовному наповненні категорії інститут, а зовсім в іншому. Процес інституціоналізації соціальної ринкової економіки в Україні, безумовно, має свою специфіку. Проте є всі підстави для визначення характеру формування інституціонального середовища не тільки як спонтанного, а й непослідовно суперечливого. Мова йде про руйнування конструктів, створених і діючих за радянських часів інститутів, і відсутність дій стосовно формування їх нових ефективних моделей, відповідних ринковим умовам. Подібні, певною мірою неефективні з точки зору розвитку економіки, а то й спотворені форми інституційних норм, які утворюються на рівні господарських відносин різних суб'єктів і не сприяють реалізації сутності їх введення в регуляторну практику, дістали назву інституційних пасток. Базою формування інституційних пасток у цьому ракурсі є зорієнтованість на помилкову мету або стандарти, а також змішування цілей та засобів їх досягнення.

Поліфункціональними сприймаються інституційні пастки, сформовані на основі

необґрунтованого встановлення прожиткового мінімуму, мінімального рівня заробітної плати та споживчого кошику, пільг для деяких категорій громадян, системи соціального захисту і соціального забезпечення для тих, хто ще або вже неспроможний до самозабезпечення, зміни підходів до надання суспільних послуг тощо при переході до ринкового механізму активізації економічної діяльності. Мало хто з політичної та урядової еліти акцентує увагу на мірі їх наближення до цивілізаційного рівня, а якщо такий не встановлено, то до міжнародних норм чи здобутків розвинених країн. Як наслідок, прийняті до реалізації на різних рівнях програми соціального інновування виявляються неспроможними згідно із закладеними в них потенціями впливу забезпечити позитивну соціальну динаміку й адекватно реагувати на допущені деструктивні аспекти в цьому контексті. Принциповість подібного упущення віднаходить аргументацію як у нарощуванні міри відставання соціальних позицій населення України від цивілізаційного поступу розвинених країн світової спільноти, так і в консервації асоціальних аспектів в управлінні соціальним розвитком. Є всі підстави кваліфікувати прийняті до уваги і реалізовані в національному просторі мінімальні державні соціальні стандарти і гарантії на базі діючих значень прожиткового мінімуму суттєво заниженими. Оскільки ж вони пов'язані з прожитковим мінімумом, то необхідно оновити підходи до його розрахунку і реалізувати надані йому відповідними законодавчими актами якості базового соціального стандарту. Ця проблема не є новою. Питання осучаснення прожиткового мінімуму, тобто доведення його рівня до значень, достатніх для кваліфікації життя гідного людини, ставиться на всіх рівнях державного управління і громадського життя.

Можна стверджувати, що щорічно встановлюваний показник прожиткового мінімуму як новаційний інститут, дезорієнтує в політиці регулювання доходів населення через його невідповідності соціальному призначенню держави та сучасним реаліям життя. Справа в тому, що за допомогою цього стандарту встановлюється кількість бідного населення, у якого доходи менші за величину прожиткового мінімуму [29]. Відповідно до цієї методики держава конституційно гарантує громадянам різного соціально-економічного статусу споживання матеріальних і духовних благ у межах прожиткового мінімуму повністю і створення стабільних умов нарощування життєвого рівня населення шляхом самореалізації особистісного потенціалу в умовах прийнятого механізму господарювання. Подібна державна гарантія у своїй спрямованості на зменшення прошарку бідних в умовах обмеженості бюджетних ресурсів реалізується більшою мірою в політичному аніж економічному контексті. Штучна мінімізація, а не оптимізація показника прожиткового мінімуму, призводить взагалі до неприйнятно низьких рівнів інших похідних від нього

соціальних гарантій і консервує бідність в країні. Гостро стоїть питання і стосовно реалізації вимоги щодо виходу при розрахунках прожиткового мінімуму з хибного кола зорієнтованості на одну людину і необхідності врахування того факту, що самотність є суспільною аномалією. Життєві реалії пов'язуються з утриманням за дохід на рівні прожиткового мінімуму неповнолітніх дітей, а інколи і осіб похилого віку. Орієнтиром до запровадження подібної новачки слугує досвід ЄС, за яким прожитковий мінімум визначається як «рівень заробітної плати, достатній для задоволення основних життєвих потреб сім'ї середнього розміру в конкретній економіці» [30, с. 234].

Наведені деструктивні соціальні інновації свідчать про асоціальність цільових настанов інститутів і інституцій управління та регулювання, які утримують соціальні позиції населення навіть не в стагнації, а в площині рецесії. Беззаперечно, для забезпечення керованої динаміки до соціальних вершин слід в умовах інноваційної моделі

ЛІТЕРАТУРА

1. Сорокин П.А. Социальная и культурная динамика / П.А. Сорокин; Пер. с англ. – М.: Астрель, 2006. – 1176 с.

2. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.

3. Бойко-Бойчук Л. В. Поняття «соціальна інновація»: типи визначень, приклади застосування / Л. В. Бойко-Бойчук // Наука і інновації. – 2009. – Т.5. – № 5. – С. 94–99.

4. Кучко Е.Е. Социальные инновации: подходы к определению и классификации / Е.Е. Кучко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. 2011. – № 941. – С. 27–33.

5. Летуновська Н.Є. Роль соціальних інновацій у діяльності вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] / Н. Є. Летуновська. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/31164/1/letynovska.pdf>.

6. Мейжис І.А. Соціальні інновації в українській сучасності / І. А. Мейжис // Наукові праці. Соціологія. – 2012. – Вип. 172. – Т. 184. – С. 61–67.

7. Сандига О.І. Сучасні концепції інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / О. І. Сандига. – Режим доступу: http://iai.donetsk.ua/_u/iai/dpt/CONF/13_2003/articles/stat109.html

8. Федулова Л.І. Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин [Електронний ресурс] / Л. І. Федулова – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60-74.pdf

9. Мигита В.А. Инновирование современных хозяйственных систем в крупных городах: теоретико-методологический аспект / В. А. Мигита // Вестник ТГУ. Гуманитарные науки. Экономика. – 2008. – Выпуск 4(60). – С. 373–378.

розвитку відійти від сповідуваної в Україні моделі формування соціальних показників і застосувати принципово нові, більш адекватні соціальним імперативам.

ВИСНОВКИ. По-різному можна сприймати приведені шляхи активізації процесу соціального інновавання, але багато в чому вони є логічною першоосновою до започаткування дій по його удосконаленню на основі забезпечення керованості.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на пошук можливостей адаптації іноземного досвіду реалізації інноваційних процесів до вітчизняних умов та виявленні шляхів подолання проблем реалізації інноваційних процесів. Цей період може містити багато інформації, необхідної для формування теоретико-методологічної платформи системного оновлення соціально-економічної політики і виходу в припустимих межах дійсно на утвердження соціальності в суспільстві.

10. Идрисова А.Р. Инновирование государственного управления: клиентоориентированные технологии / А. Р. Идрисова // Актуальные проблемы экономики и права. – 2009. – № 3. – С. 38–42.

11. Лозовицький О. Теорія управління – основа розвитку системи сучасного державотворення в Україні / О. Лозовицький // Публічне управління: теорія та практика. – 2011. – № 2. – С. 4–12.

12. Гошовська В. Кафедра парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України: місія та пріоритети діяльності / В. Гошовська, Л. Пашко. // Вісник державної служби України. – 2014. – № 1. – С. 15–20.

13. Крикуненко Д.О. Проблеми впровадження інновацій на підприємствах [Електронний ресурс] / Д. О. Крикуненко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pedalm/texts/2012_14/018.pdf

14. Тверезовська Н.Т. Роль інновацій у розбудові вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Н. Т. Тверезовська, Н. Г. Шарата. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pedalm/texts/2012_14/018.pdf

15. Дідченко О.І. Сутність та класифікація інновацій [Електронний ресурс] / О. І. Дідченко, О. Ю. Бибочкина. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_re/2010_7_5/26.pdf.

16. Азгальдов Г. Г. Интеллектуальная собственность, инновации и квалиметрия / Г.Г. Азгальдов, А.В. Костин // Экономические стратегии. – 2008. – № 2 (60). – С. 162–164.

17. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития : исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла

конъюнктуры : монография / Й.А. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.

18. Яковец Ю. Многоликость инноваций / Ю.Яковец // Эпохальные инновации XXI в. – М. : Экономика, 2004. – 444 с.

19. Никифоров А. С. Инновационная деятельность: теория и практика государственного управления : монография / А. С. Никифоров. – К. : КНЕУ, 2010. – 420 с.

20. Прядко І.В. Концептуальні основи дослідження сутності поняття «інновація» / І.В. Прядко // Технологический аудит и резервы производства. – 2014. – № 2/2 (16). – С. 20–26.

21. Хардт М. Множество. Война и демократия в эпоху империи / М. Хардт, А. Негри ; пер. с англ. – М. : Культурная революция, 2006. – 559 с.

22. Бортис Г. Институції, поведінка та економічна теорія: Внесок до класико-кейнсіанської політичної економії : пер. з англ. / Г. Бортис. – К. : Києво-Могилянська академія, 2007. – 560 с.

23. Маршалл А. Принципы экономической науки ; в 3 т. / А. Маршалл ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1993. – Т. 1. – 415 с.

24. Форрестер Д. Мировая динамика : пер. с англ. / Д. Форрестер. – М. : АСТ ; СПб. : Terra Fantastica, 2003. – 379 с.

25. Бердяев Н.А. Дух и реальность / Н.А.Бердяев. – М.: ООО «Издательство АСТ»; Харьков: «Фолио», 2003. – 679 с.

26. Тейяр де Шарден П. Феномен человека : сб. очерков и эссе / П. Тейяр де Шарден ; пер. с франц. . – М. : АСТ, 2002. – 553 с.

27. Бердяев Н.А. Опыт парадоксальной этики / Н. А. Бердяев. – М.: ООО «Издательство АСТ»; Харьков: «Фолио», 2003. – 701 с.

28. Селье Г. Стресс без дистресса [Электронный ресурс] / Г. Селье. – Режим доступа : ib.misto.kiev.ua/PSIHO/SELYE/distree.dhtml. – Загл. с экрана.

29. Про затвердження «Методики комплексної оцінки бідності» [Електронний ресурс] : наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, НАН України від 08.10.2012 № 629/1105/1059/408/612 – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1785-12.

30. Аппіго Д. Глосарій із трудового права та соціально-трудових відносин (з посиланням на досвід Європейського Союзу) / Д. Аппіго, Д. Касале. – К. : International Labour Office, 2006. – 432 с.

SOCIAL INNOVATION INTRODUCTION PROCESS: ESSENCE, PROBLEMS, WAYS OF EFFECTIVE IMPLEMENTATION

P. Korenyuk

Dnipro State Technical University

vul.Dniprobudivska, 2, Kamenskoe, 51918, Ukraine. E-mail: korenyukp@gmail.com

O. Bilskaya

Oles Honchar Dnipro National University

Gagarin avenue, 72, Dnipro, 49010, Ukraine. E-mail: lexusol@yandex.ua

Purpose. Definition of the essence of social innovation introduction process, justification of the end result of this process and the disclosure of the source base of its continuous implementation, and the allocation of subject-object relations socio-innovation process, which it's possible to start a systemic change and to narrow the scope of the asocial practices in the programming of socio-economic development in national territories.

Methodology. For the solution of the tasks several general scientific methods are used, namely analysis and synthesis with critical assessment of the approaches of domestic and foreign scientists concerning the essence of «innovation» innovation introduction process and also providing their concept of the author, summarizing the rationale for the conceptual terminology of «social innovation» and social innovation introduction process; system-structural in the design of the institutional content of the system of social innovation introduction process, abstract logic in the implementation of theoretical generalizations and forming conclusions. **Results.** Proposed to interpret social innovation introduction process as a set of practical actions of the state, legal persons and citizens regarding the implementation of social innovation and social changes, the performance of which depends on an objective definition of the sectors of the economy that are in need of socialization in a given time, and ochotorena corresponding social improvements. It is proved that the spring base social innovation introduction process is the continuous improvement of existing social institutions and agencies which, because of multipurpose certainty social contact metamorphosis and stochasticity many of their constructs. Reasonably methodological platform provide controlled social innovation introduction process based strategy rsson the formation of the construct of social innovation. **Originality.** First formed theoretical and methodological provisions of the conceptual level on the conceptual and categorial features of social innovation introduction process and the mechanism of its appropriate implementation to ensure progressive social development.

Practical value. The ordering of the conceptual-categorical apparatus of social innovation introduction process will contribute to the justification of social policies and will exclude from the practice of management the situation regarding the unprofessional of solving the problem of ensuring of social dynamics. References 30.

Keywords: social innovation introduction process, сутність, social, concept, implementation phase, improvement.

REFERENCES

1. Sorokin, P.A. (2006), *Socialnaya i kulturnaya dinamika* [Social and cultural dynamics], Moscow, Russia.

2. Antonuk, L.L., Poruchnik, A.M. and Savchuk, V.S. (2003), *Innovacii: teoriya, mehanizm rozrobki ta comercializacii* [Innovations: theory,

mechanism of development and commercialization: Monograph], KNEU, Kyiv, Ukraine.

3. Boyko-Boychuk, L.V. (2009), "Social Innovation: Approaches to Definition and Classification", *Nauka i innovacii*, vol 5, no 5, pp. 94-99.

4. Kuchko, E.E. (2011), "Social Innovation: Approaches to Definition and Classification", *Transactions of Harkiv W. Karasin National University, Seria: Sociologichni doslidzhennja suchasnogo suspilstva: metodologija, teorija, metodi*, no 941, pp.27-33.

5. Letynovska, N.E.(2013), "The role of social innovation of domestic enterprises", available at: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/31164/1/letynovska.pdf> (accessed April 10,2015).

6. Meyzhis, I.A.(2012), "Social innovation in modern Ukrainian", *Naukovi praci. Sociologija*, vol.184, iss.172, pp.61-67.

7. Sandiga, O.I.(2003), "Modern concepts of innovation", available at: http://iai.donetsk.ua/_u/iai/dpt/CONF/13_2003/articles/stat109.html (accessed March 12,2014).

8. Fedulova, L.I.(2008), "Social innovation in the social and economic relations", available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60-74.pdf (accessed December 2,2016).

9. Migita, W.A.(2008), "Innovation of modern economic systems in large cities: the theoretical and methodological aspect", *Transactions of TGU. Gumanitarni nauki. Economica*, iss. 4(60), pp.373-378.

10. Idrisova, A.R.(2009), "Innovation of public administration: client-oriented technologies", *Aktualnie problemi ekonomiki i prava*, no 3, pp. 38-42.

11. Lozovickiy, O. (2011), "Control theory - the basis of modern state system in Ukraine", *Publichne upravlinnja: teoriya ta praktika*, no 2, pp. 4-12.

12. Goshovska, V. and Pashko, L. (2014), "Department of parliamentarism and political management of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, mission and priorities", *Transactions derzhavnoi sluzhbi Ukraini*, no 1, pp.15-20.

13. Krikunenko, D.O.(2011), "Problems of innovation in enterprises", available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mimi/2011_4_1/1_5.pdf (accessed December 12, 2015).

14. Tverezovska, N.T. and Sharata, N.G.(2012), "The role of innovation in the development of higher education", available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pedalm/texts/2012_14/018.pdf (accessed Juli 21, 2014).

15. Didchenko, O.I. and Bibochkina, O.J.(2010), "Essence and classification of innovation", available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_re/2010_7_5/26.pdf (accessed December 17, 2014).

16. Azgaldov, G.G. and Kostin A.V.(2008), "Intellectual Property, Innovation and Qualimetry", *Economiceski strategii*, no 2(60), pp. 162-164.

17. Shumpeter, Y.A. (1982), *Teriya ekonomiceskogo razvitiya: issledovanie*

predprinimatelscoy pribili, kapitala, kredita, protsenta i tsicla conjunkturi[Theory of economic development: the study of entrepreneurial profit, capital, credit, interest and the cycle of conjuncture: monograph], Progress, Moscow, Russia.

18. Iakovets, Yu.(2004), *Mnogolikost innovatsiy, Epochalnie innovatsii XXI v.*, Economica, Moscow, Russia.

19. Nikiforov, A.E. (2010), *Innovatsiyna diyalnist: teoriya I praktika derzhavnogo upravlinnja* [Innovative activity: theory and practice of public administration: monograph], KNEU, Kyiv, Ukraine.

20. Pryadko, I.V.(2014), "Conceptual bases of research essence of the concept "innovation", *Technologichni audit i rezervi proizvodstva*, no. 2/2(16), pp. 20-26.

21. Khardt, M. and Negri, A. (2006), *Mnozhestvo. Voyna i demokratiya v epochu imperii* [A bunch of. War and democracy in the era of the empire], *Culturnaya revolutsiya*, Moscow, Russia.

22. Bortis, G.(2007), *Institutsii, povedinka ta ekonomichna teoriya: vnesok do klasiko-keysianskoj politichnoi ekonomii* [Institutions, behavior and economic theory: Contribution to classic-Keynesian political economy], Kievo-Mogilyanska academia, Kyiv, Ukraine.

23. Marchall, A.(1993), *Printsipi ekonomicescoy nauki*[Principles of economic science; In 3 t.], Progress, Moscow, Russia.

24. Forrester, D. (2003), *Mirovaya dinamika*[World Dynamics], Terra Fantastica, Moscow, AST, Sankt-Peterburg, Russia.

25. Berdyaev, N.A.(2003), *Dukh i realnost*[Spirit and Reality], Izdatelstvo AST, Moscow, Russia, Folio, Kharkov, Ukraine.

26. Teyar de Sharden, P. (2002), *Fenomen cheloveka: zbirnyk ocherkov i esse*[The phenomenon of man: Sat. Essays and essays], AST, Moscow, Russia.

27. Berdyaev, N.A.(2003), *Opit paradoksalnjoj etiki* [Experience of paradoxical ethics], Izdatelstvo AST, Moscow, Russia, Folio, Kharkov, Ukraine.

28. Selye, G.(2011), *Stress bez distressa*[Stress without distress], available at: ib.misto.kiev.ua/PSIHO/SELYE/distree.dhtml (accessed December 11, 2016).

29. Pro zatverdzhennja «Metodiki kompleksnoi otsinki bidnosti»: nakaz Ministerstva sotsialnoi politiki Ukraini, Ministerstva ekonomichnogo rozvitku I torgivli Ukraini, Ministerstva finansiv Ukraini, Derzhavnoi sluzhbi Ukraini, NAN Ukraini, vid 08.10.12 № 629/1105/1059/408/612, available at: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1785-12, (accessed May 17, 2015).

30. Arrigo, D. and Kasale, D.(2006), *Glosarij iz trudovogo prava ta sotsialno-trudovih vidnosin (z posilannyam na dosvid Evropejskogo Soyuzu)* [Glossary of labor law and industrial relations (with reference to the experience of the European Union)], International Labour Office, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла 20.04.2017